

ի Տ. Եկատարինա դշտյն Ռուստաց» են. (1781) և Պատմագրութիւն «վարացն և զորոց Նաորշան բազաւորին Պարսից» 200 նառ, նեղինակ Մամր Հանսոն, անգլ.է բարգմ. Անդրեցի Պօղոս Միլոզաւեան (1783): — Այս տպարանին բոլորագրերը վայելուչ և ակնանանոյ յօրինուածք մը ունին, ուղղորդ, նատուկ ձեւերով, ինչպէս կ'երեւի ներկայ պատկերեն որ առաջին էջն է «Յորդորակ»ի Յիշատակարանին: Նոյն գիրքեն կը տեղեկանանք թէ ՄԱՏՔԱՍ քաղաքի նմանիչ է ՉԻՆՍՈՒՓԱՅՆՍԱՄ: — Շանամիրեան չէ ուզած սանձանախակուած մնայ Մամուլի գրատմով. իր ազգին բարօրութեան խանդով՝ միշտ կը բոցակցեր կարողիւններու, Վարապաղի Մէլիքներուն ու նոյն իսկ Վրաց վերջին բազաւոր՝ Հերակիի նեա որուն բանկարձեք քար մը նուիրած բլլալուն՝ 1789 ին փոխադարձ ընդունեց «Վրաց իշխան»ի տխուրոր. յաջորդ տարին ալ՝ ամբողջ Լոսի գաւառը, յատուկ նրովարտակով: Շամիրեան ոչ մին կրցաւ վայելել և ոչ միւրը. 1798 ին մեռաւ Հնդկաստան, և ուրս տիրապետումեն վերջ՝ երբ մահանգորդ մը շեյաւ մեջտեղ, կառավարութիւնը արքունի կալուած նկատեց այդ նոյր: — Իր յաջորդներէն ո՛չ մին բարեպառուչ եղաւ. ամենքն ալ նարսաւորիւն փձացուցին շուտով և նասան աղջաւոր վիճակի մը:

285. **Յարութիւն Գնչու Եմուտնեան**

ծնած է Շիրազ 1750 ին: Կանուխեն կինն ու զակրները կորսնցունելով՝ 7 տարի անապատական կեանք մը վարած է, տեկրիչներու նեա մտերմանալով և պարսկերէնը զօրացունելով: Յետոյ նրաւարած է այդ կենցաղէն և 34 տարեկանին՝ Մատրաս քաղաքի ժամին քանանաչորեան կոչուած: Հոն է որ կը ծախէ ու կ'աշխատի մեն միայնակ՝ պատրաստելու նամար նայ տառեր զորս «որի վշտաց» յորջորջած է ինք, ակնաբերութեամբ այն սուսայտանքին որուն ներարկուած է՝ գայնս յօրինած ասեն: Իր գործատուներն յոյս ընծայուած են. **Վկայարանութիւն Մարիանեայ կուսին** (1789), **Պատմութիւն կայսերն Փոնձխանոսի** (1790), **Տաղարան փոքրիկ** (Սիմեոն կարոյ.), **Ձիք Հայաստանեայց** (Սօգինեանց թաղեաւ քնն.) 1791, **Յիսուս որդի**, **Օրինակ հանգիստաւ ծանուցմանց** (երկիցս) 1792, **Գիրք Պարսիքի** որ կոչի ներածութիւն (1793), **Գիրք սահմանաց Գաւրի** (1797), **Բառգիրք փոքրիկ** ((1803), **Տեսակ ազօրից** (1804), **Քեկիսարիս** (նեղինակ Մարմոսթէլ, թրգմ. Պետրոս Վրդ. Պուռուստագեան Կարնեցի՝ Բրօքալանոսի աշակերտներէն) 1809: — Աստուք չէին կրնար անշուշտ փոխարինել Շմաւոնեանի գոնողութիւնները: 1794 ին գաղափարը կ'ունենայ նայերէն **թեք հրատարակելու** և տպագիր ազդով մը կը պարզէ իր ծրագիրը Մատրասի Հայոց: Նոյն տարու չօկա. 16 ին յոյս կը տեսնէ **Ազգասար**ի Ա. թիւը որ 1¹/₂ տարի կը շարունակուի, պարունակելով պատմական և ազգագրական կերեւոր յօդուածներ, յուրեր են. գրք. և աշխ.: ժամին գանգալաւանան ներքեւ անավակաւու քի նաստատուած էր, ուր կը ձգուէին նասնող յօդուածները: Նոյն ատեններուն Հնդկաստանցի Անգլիացիք աչ իրենցն ունեին Calcutta Gazett ր: Աշխարհքին մեկ ծայրը քաշուած այս փոյրեւանդն երեցը սկիզբ **տուած եղաւ աշաղէս Հայ լրագրութեան** և նայաբերի մը խմբագրութեան նախօրինակը մեզ ընծայող նանապետին մահուան 100ամեակը 12 տարիէն կ'արժէ՝ որ տօնեն բոլոր նայ խմբագիրներ ու նրապարակագիրներ: — Իր կեանքը սկսած է անհամոքսիչ սակայն աղչկանն ու փետին անբարոյութեանց նետուանօք: Այս տխուր միջադեպերը կ'առաջնորդեն զինք օջախին քալաքայման և ակամայ գեղմաններու (ազգապատկան գունդներու խորում), մինչեւ իր ողբալի մանը 1824 ին: — Շմաւոնեանի դրոշմած գիրքերէն մեկ քանիներուն վրայ կը կարդանք. «Ի բազաւորութեան Յզատափառ տեսան Բ. Հերակիայ Բագրատունոյ որ ի Թիփլիս»: Ասիկա աշաղցոյց մըն է որ ամեն երկիրի մէջ գտնուող Հայեր (ի մասնաւորի Հնդկաստանք) այն մեծ յոյսը կը տածէին որ Վրաց նոյն արքան օր մը Հա-

Շամիրեանի սպած ՅՈՐԴՈՐԱԿԻՆ Յիւստակարանը (փոքրուած)